

20. Педагогическая диагностика достижений учащихся в условиях современного образования: Сб. науч. тр. / редкол.: Кирсанова Л. А., Селиверстова Е. Н., Торлов С. И. – Владимир: ВГПУ, 2004. – 110 с.
21. Підласий І. П. Диагностика та експертиза педагогічних проєктів: Навч. посібник / Міжнародний фонд “Відродження”. — К.: Україна, 1998. – 343 с.
22. Симонов В. П. Диагностика личности и деятельности преподавателя и обучаемых: Учеб. Пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во МГОУ, 2005. – 181 с.
23. Смирнова И. Э. Социально-педагогическая диагностика духовной культуры школьника: Метод. Пособие. – Рос. гос. социал. ун-т, Фак. социал. работы, педагогики и психологии. – М.: [б. и.], 2004. – 46 с.
24. Царьков В. Н. Педагогическая диагностика как средство совершенствования образовательного процесса / Новгородский гос. ун-т им. Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2000. – 104 с.
25. Шефер О. Р. Педагогическая диагностика процесса воспитания в школе. Челябинск: Образование, 2002. – 36 с.
26. Kelly J. R. Leisure Identities and Interactions. – L., 1983. – 204 p.

АННОТАЦИЯ

В статье обсуждаются дискуссионные вопросы, касающиеся предмета педагогической диагностики, направлений теоретико-методологических исследований в области педагогической организации досуга; определяются трудности в процессе диагностики, связанные со спецификой досуга как предмета педагогического исследования.

Корець М. С.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МОНІТОРИНГ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Технічна підготовка вчителів трудового навчання є одним із складників усієї системи їх професійного становлення. За розробленою у дослідженні концепцією зміст технічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання визначається у вигляді трьох складників: техніко-технологічні знання; уміння працювати з технікою та технологічні уміння і технічна ерудиція. Перша складова формується під час засвоєння теоретичних знань інтегрованих курсів, а вміння працювати з технікою опановується під час практикумів у навчальних майстернях, лабораторних занять із природничо-математичних навчальних дисциплін (загальна фізика, загальна хімія) та лабораторних практикумів інтегрованих курсів. Технологічні уміння майбутні вчителі здобувають під час виконання лабораторних робіт з матеріалознавства, обробки матеріалів різанням та практикуму в навчальних майстернях.

Технічна ерудиція формується як під час комплексного вивчення інтегрованих технічних курсів та інших навчальних дисциплін, так і під час студентської наукової діяльності.

Для визначення рівня підготовленості вчителів трудового навчання до майбутньої роботи на першому етапі слід провести моніторинг їх технічної підготовки. Моніторинг в освіті – це, насамперед, системна процедура, яка не обмежується контрольною функцією, а скоріш спрямована на з'ясування чинників, які потрібні для його розвитку, зміни ситуації тощо. А це належить скоріш до сфери оцінювання, яке відіграє продуктивну роль у визначенні подальших його змін і розвитку, тобто констатуюча частина моніторингу – вивчення стану функціонування певного об'єкта дослідження – не є самоціллю, а стає лише передумовою вибору стратегії змін, необхідних для його розвитку, та пошуку шляхів її реалізації [4, с. 21, 22]. Отже, моніторинг в освіті – це система заходів щодо збирання, опрацювання, аналізу та поширення інформації з метою вивчення й оцінювання стану функціонування певного суб'єкта освітньої діяльності чи освітньої системи загалом та прогнозування їх розвитку на основі аналізу одержаних даних і виявлених тенденцій та закономірностей [4, с. 26].

Традиційно моніторинг навчального закладу з питань підготовки педагогічних кадрів може здійснюватися двома принципово різними шляхами: контроль навчального процесу та контроль знань тих, хто навчається. Перший шлях методично добре відпрацьований та виконується систематично й регулярно в кожному навчальному закладі. Його характерні риси – всеохоплюючий характер, але лише тактична дієвість, тобто така, яка не забезпечує надійного прогнозування якості навчання, а лише пов'язана з нею опосередковано. Він реалізується періодично та постійно. Періодично – це ліцензування (придбання права на проведення навчальної діяльності у напрямі, який заявляється), акредитація (придбання права видавати своїм випускникам дипломи державного зразка) та атестація – періодична перевірка навчального закладу. Постійний контроль за станом навчального процесу здійснюється в навчальному закладі “власними” силами – ректоратом, дирекцією, деканатами, відділеннями, кафедрами, методичними та адміністративними комісіями тощо. Він ґрунтується на нечіткій правовій основі та охоплює, в першу чергу, стан навчально-методичного забезпечення, лабораторну базу, кадровий склад та, по-друге,

організацію навчального процесу [2].

Майоров А. Н. [5] запропонував таку класифікацію моніторингу в освіті, яка має чотири різновиди.

1. Інформаційний моніторинг передбачає збір, накопичення, систематизацію, структурування та розповсюдження інформації. Прикладом є системи моніторингу законодавчої бази управління освітою, моніторинг засобів масової інформації про освіту тощо.

2. Базовий моніторинг (фоновий, "пильності, передбачливості") – виявлення відхилень, нових проблем та небезпеки до того, як вони стануть усвідомленими на рівні управління. За об'єктом моніторингу організується постійний контроль за допомогою періодичного вимірювання показників, які його визначають у максимально повній мірі. Аналог такого моніторингу існує в екології, коли за допомогою невеликої кількості індикаторів відбувається постійне відстеження стану усієї системи з метою виявлення аномалій, що мають містити загрозу.

3. Проблемний моніторинг – виявлення закономірностей, процесів, проблем, які відомі і нагальні з точки зору управління (здійснюється на замовлення органу управління). Тематика даного моніторингу достатньо динамічна. Поряд з проблемами, які мають сталий характер та пов'язані з функціонуванням освіти, можуть виникати такі, що розв'язуються після реалізації моніторингу.

4. Управлінський моніторинг – відстежування і оцінка ефективності наслідків та вторинних ефектів рішень, ухвалених в галузі управління. Для освіти цей вид моніторингу може бути розширений за рахунок наявності проблеми визначення ефективності впливу, коли завданням моніторингу є створення систем оцінок для визначення динаміки та можливості впливу зовнішніх або внутрішніх факторів на об'єкти, які спостерігаються.

Найбільш узагальнені результати моніторингу технічної підготовки вчителів трудового навчання були зроблені в роботі [3], де паралельно було продемонстровано пріоритетність технологічного ресурсу майбутніх учителів за сучасним рівнем технічної підготовки над існуючою до цього традиційною системою підготовки вчителів трудового навчання.

Згідно [4, с. 24] проведення більшості моніторингових обстежень відбувається п'ятьма етапами, які органічно поєднані між собою і в багатьох випадках перехресшуються один з іншим: ініціювання моніторингу;

підготування до його проведення; збір та аналіз даних; узагальнення й оприлюднення результатів; складання звіту й вироблення рекомендацій (стратегії змін) щодо розвитку досліджуваного об'єкта. Контроль підготовки фахівця визначається відповідним рівнем знань та умінь майбутнього вчителя. Для вчителя трудового навчання основу професійної підготовки спеціального профілю визначає рівень його знань та умінь з інтегрованих курсів техніко-технологічного циклу.

Як педагогічна категорія якість освіти є квінтесенцією: сутності поняття; процедур діагностування; аналізу явищ і властивостей суб'єктів освітнього процесу. У цьому сенсі вона має відповідати: особистісним і суспільним цілям освіти; політичній стратегії її розвитку в контексті вітчизняних і світових тенденцій; закономірностям менеджменту освіти на різних рівнях управління – державному, регіональному, муніципальному, інституційному (локальному), особистісному тощо [4, с. 10]. Якщо за основу означення якості освіти взяти вимоги міжнародного стандарту якості ISO, що регламентує поняття якості продукції й послуг, то його можна тлумачити як сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату, які дають їм змогу задовольняти освітні потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу – учнів і студентів, їхніх батьків, викладачів, роботодавців, управлінців тощо, тобто державу та суспільство загалом [6, с. 13].

Під типом контролю [7] розуміють сукупність його видів, методів і форм, об'єднаних спільною метою, що охоплює вагомий відрізок навчального процесу:

а) вхідний контроль виявляє рівень підготовки студента до початку освоєння курсу навчальної дисципліни, допомагає розподілити студентів на різнорівневі групи за психолого-педагогічними характеристиками із метою диференціації і індивідуалізації навчання й контролю. Цей тип контролю характеризує рівень здатності студента до процесу учіння і проводиться з використанням методу тестування;

б) поточний контроль виявляє рівень знань студентів у ході навчального процесу з використанням диференціації та індивідуалізації контролю, характеризує процеси учіння і викладання, подає інформацію про стан засвоєння тем, програми, про доцільність запропонованих посібників, методичних рекомендацій, методик читання лекцій, проведення лабораторних і семінарських занять. Навчальна діяльність студента

планується на основі моделі майбутнього спеціаліста.

Під видом розуміють такий контроль, якому притаманні модифіковані ознаки типу контролю, спільна з ним мета, але реалізується протягом незначного відрізка процесу навчання. Види контролю взаємозамінні. Результати поточного контролю складають основну суму балів у рейтингу студента;

в) підсумковий контроль виявляє рівень знань на останньому етапі процесу навчання, реалізується у формі заліку або екзамену. Складання екзамену для усіх груп студентів рекомендоване, тому що воно систематизує знання, сприяє більш глибокому усвідомленню матеріалу, закріплює вміння, проводиться за допомогою усного і письмового методів, шляхом використання диференційованих за змістом білетів. Результат екзамену дає студенту можливість покращити свій рейтинг. Це виключає випадковості при підведенні підсумків навчального процесу, знімає напруження, підсилює роль поточного контролю;

г) відстрочений контроль забезпечує контроль процесу викладання, подаючи інформацію про доцільність побудови лекційного курсу, використання контролюючих заходів, методичного забезпечення, які реалізуються викладачем. При наявності двох екзаменів результат відстроченого контролю може бути включеним у рейтинг студента з даного навчальної дисципліни. Проводиться у вигляді контрольної роботи через 3 і 6 місяців після основного екзамену. За результатами цього типу контролю вноситься корекція і процес викладання. Використання цього типу контролю подовжує термін контролюючої дії системи, створюючи умови для інтеграції знань.

Значні зміни в освіті передбачають відбір і структурування навчального матеріалу на засадах диференціації та інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для одержання освіти відповідно до індивідуальних потреб та здібностей, а також створення передумов для розвитку здібностей молоді, формування підготовки та здатності до самоосвіти. Це ставить нові завдання перед вищою школою: оновлення змісту освіти у вищій школі; запровадження нових ефективних педагогічних технологій; створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи [7].

Системоутворюючим фактором є спрямованість визначених типів і

видів контролю на підвищення ефективності процесу навчання, а відповідно рівня фахової і професійної підготовки майбутніх учителів. Робота із запровадженням нових підходів до контролю знань студентів сприяє спостереженню за динамікою підвищення рівня психолого-педагогічної і технічної підготовки студентів до роботи у школі (від вхідного рейтингу студента до підсумкового). Система враховує наступність (після контролю на нижчому рівні йде контроль на вищому), послідовність використання методів контролю (усний, письмовий, графічний, тестовий програмовий і не програмований, ігровий, практичний), засоби контролю (тести, варіанти контрольних робіт, запитання, індивідуальні завдання), що забезпечують систематичність у роботі і підвищують рівень знань. Існують багато функцій контролю знань студентів, серед яких слід виділити такі: навчаюча; діагностична; вимірювання та оцінювання; виховна; розвиваюча; прогностично-методична; керуюча.

Кожна навчальна дисципліна ставить перед собою завдання дати систему наукових знань, що базуються на основних законах, сформувати науковий світогляд, наукове і творче мислення, вміння поєднувати теоретичний і практичний матеріал. Дидактична модель навчального процесу містить два блоки: основний (змістовий) і процесуальний (засобів). Основний блок залежно від функції навчальної дисципліни наповнюється змістом відповідно до головної мети. До процесуального блоку відносять міждисциплінарні знання способи діяльності, форми організації процесу навчання.

Навчальна діяльність студентів об'єднує як психолого-педагогічну, так і технічну підготовку, що існують у тісному взаємозв'язку, без якого неможлива якісна підготовка спеціаліста. Така система включає розроблення основних типів, видів і методів контролю на основі модульно-рейтингової технології навчання. Кожна навчальна дисципліна вимагає свого підходу до планування за модульністю, але спільним є те, що укрупнення тем, виявлення закономірностей, які зв'язують теми і єдину програму, сприяють підвищенню якості викладання і засвоєння матеріалу. Перехід на визначення рейтингу студентів, відхід від традиційного оцінювання за чотирибальною шкалою виявилось добрим стимулом для студентів, створили умови для зацікавленості у здобутті знань. Ця система забезпечує реальні можливості для майбутніх учителів одержати навички самоосвіти, що є дуже цінним на сучасному етапі.

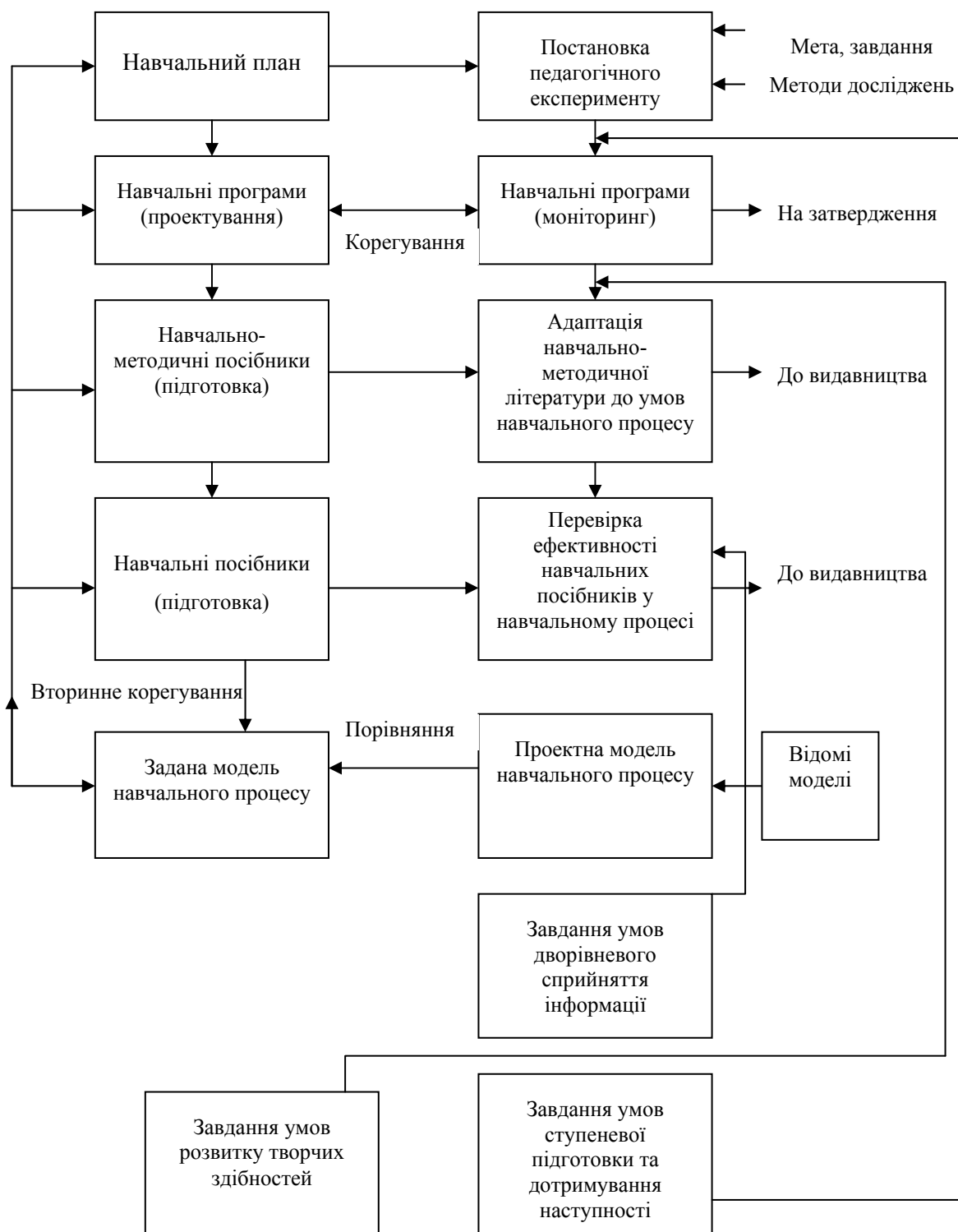

Рис. 1. Структура процесу моделювання моніторингу технічної підготовки вчителів трудового навчання

Для кожного із елементів передбачений свій вид контролю – поточний, проміжний (колоквіум), заключний (екзамен, залік) і фінішний екзамен. До цього можна включити вхідний і тренувальний контроль. Вхідний контроль

перевіряє залишкові знання студентів за раніше вивченими розділами. Його доцільно проводити перед початком вивчення чергового типового модулю без врахування результатів у підсумковій оцінці. Тренувальний контроль використовується для самостійного виявлення студентами пробілів у своїх знаннях і його результати також не слід враховувати в заключному контролі.

Як проміжний контроль можна класифікувати існуючий раніше рубіжний контроль або атестацію студентів. Але він має ті недоліки, що тут відсутня система і оцінювання успішності студентів має дискретний характер, існує перевантаження студентів у передатестаційний період, а також атестація проводиться фронтально з усіх навчальних дисциплін без урахування важливості навчальної дисципліни для професійного становлення майбутніх учителів. Для створення системи моніторингу процесу підготовки вчителів трудового навчання нами був проведений педагогічний експеримент (рис. 1).

Моніторинг проводився шляхом визначення ефективності створеної конфігурації компонентів технічної підготовки вчителів трудового навчання.

При цьому була проведена оцінка рівня знань та умінь студентів з технічних дисциплін на декількох етапах (експертному, проміжному, підсумковому). На завершення досліджувалася доцільність проведених заходів (запровадження у навчальний процес дворівневого навчального посібника, нових інформаційних технологій та інших), спрямованих на розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів для освітньої галузі "Технології".

Схематично структуру моніторингу якості технічної підготовки майбутніх учителів показано на рис. 2.

Для визначення показників рівня технічної підготовки вчителів трудового навчання в різних вищих педагогічних закладах освіти, дослідження були проведені у 8 вищих педагогічних закладах освіти (коледжах, університетах), які підбиралися таким чином, щоб територіально були представлені всі регіони України. При цьому враховувалося, щоб для об'єктивної статистики до аналізу були включені вищі педагогічні заклади освіти різних рівнів акредитації, з різним науково-педагогічним потенціалом та матеріально-технічним забезпеченням. Показником рівня технічної підготовки майбутніх учителів були визначені такі фактори: першим за основу брався результат їх самооцінки знань та умінь з технічних дисциплін при анкетуванні, другим –

рівень знань з чотирьох основних інтегрованих курсів техніко-технологічного напрямку – “Основи виробництва”, “Технічна механіка” і “Машинознавство” і “Технічна творчість” за результатами незалежного моніторингу, третім – рівень вмінь з тих чи інших технічних операцій, роботи з приладами та апаратурою під час проведення лабораторних і практичних робіт і, зрештою, четвертим – інтелектуальний показник, тобто творчість і винахідництво, раціоналізаторство студентів при розв’язанні конкретних технічних та технологічних завдань.

Рис. 2. Структура моніторингу якості технічної підготовки

При цьому систему педагогічної діагностики розглядали як цілісну сукупність структурних (мета, педагогічний діагноз, методи, об’єкти, суб’єкти діагностики) і функціональних компонентів (завдання, дії і операції, функції, види), які знаходяться у взаємозв’язку і взаємодії і забезпечують досягнення педагогічної мети і результативності освітнього процесу на основі розпізнання і врахування індивідуальних та групових особливостей, станів і властивостей учасників даного процесу та його компонентів [8].

На початку експерименту рівні підготовки в експериментальних та

контрольних групах практично не відрізнялися, а на проміжному зрізі спостерігається тенденція до підвищення рівня технічної підготовки студентів експериментальних груп та відсутність помітних змін у контрольних групах. На завершальному етапі рівень підготовки у контрольних групах не зазнав суттєвих змін, але показовим є значне зростання високого рівня технічної підготовки у студентів експериментальних груп (збільшився на 27%) та достатнього (на 10%) за рахунок зменшення середнього та низького рівнів технічної підготовки.

Використана література:

1. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К., 2003. – 100 с.
2. Зінківський Ю. Ф. Моніторинг якості професійної освіти // Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Частина 2. – Харків: “ОВС”, 2002. – С. 200-217.
3. Корець М. С. Науково-технічна підготовка вчителів для освітньої галузі “Технології” // Монографія. – К.: НПУ, 2002. – 258 с.
4. Корсак К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів / За заг. ред. проф. Г. В. Щокіна: Монографія. – К.: МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
5. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании. – М.: Образование-культура, 1998. – 344 с.
6. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиною. – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.
7. Пуховська Л. Педагогічна освіта в контексті соціального розвитку західноєвропейського суспільства // Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2001. – Випуск 1. – С. 173-182.
8. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу / Автореф. ... доктора пед. наук: 13.00.04. // АПН України Ін-т пед. і псих. проф. освіти – Київ, 1998. – 39 с.
9. Скоплатов И. А., Ефремов О. Ю. Система педагогической диагностики в вузе // Педагогика. – 2001. – № 7. – С. 58-62.

АННОТАЦИЯ

В статье исследуется мониторинг технической подготовки учителей трудового обучения как составного компонента их становления. Для определения уровня технической подготовки осуществляется мониторинг знаний и умений основных интегрированных курсов технико-технологического профиля.